

Kalatalousbarometri 2008:

yriytysten taloudelliset näkymät

Asmo Honkanen, Anssi Ahvonen ja Lari Veneranta

RIISTA- JA KALATALOUS — SELVITYKSIÄ

10/2008

RIISTA- JA KALATALOUS

S E L V I T Y K S I Ä

1 0 / 2 0 0 8

Kalatalousbarometri 2008: yritysten taloudelliset näkymät

Asmo Honkanen, Anssi Ahvonen ja Lari Veneranta

Julkaisija:
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Helsinki 2008

Kannen kuvat: ProKala, Taija Pöntinen

Julkaisujen myynti:
www.rktl.fi/julkaisut
www.juvenes.fi/verkkokauppa

Pdf-julkaisu verkossa:
www.rktl.fi/julkaisut

ISBN 978-951-776-625-8 (painettu)
ISBN 978-951-776-626-5 (verkkojulkaisu)

ISSN 1796-8887 (painettu)
ISSN 1796-8895 (verkkojulkaisu)

Painopaikka: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Sisällys

Tiivistelmä	5
Sammandrag	6
Abstract	7
1. Johdanto.....	8
2. Suhdanteet helmikuussa 2008.....	8
2.1 Kalatalouselinkeino	8
2.2 Kalastus	11
2.3 Kalanviljely	14
2.4 Kalanjalostus	17
2.5 Kalan tukkukauppa.....	19
2.6 Kalan vähittäiskauppa	22
3. Tutkimusmenetelmä	25
3.1 Perusjoukko ja otos.....	25
3.2 Tiedonkeruujärjestelmä	26
3.3 Aineiston käsittely ja esitystavat	26
3.4 Tulosten luotettavuus.....	27
Viitteet	28

Tiivistelmä

Julkaisussa tarkastellaan kalatalouselinkeinon kehitystä ja taloudellisia näkymiä helmikuussa 2008. Yrityksiltä on tiedusteltu arviota muun muassa yleisestä taloudellisesta tilanteesta, kannattavuudesta, tuotteiden menekistä, kustannuksista, hinnoista sekä investointi- ja vientitilanteesta verrattaessa nykytilaa aiempaan ja tulevaan 12 kuukauden jaksoon. Yritykset on jaettu toimialoittain kalastukseen, kalanviljelyyn, kalanjalostukseen sekä kalan tukku- ja vähittäiskauppaan. Tuloksia verrataan vuosien 2000–2007 vastaaviin tuloksiin.

Barometri osoittaa, että kalatalouselinkeinon kehitys on ollut myönteistä, vaikka tilannetta ei koettu aivan yhtä hyväksi kuin edellisenä vuonna. Erityisesti suurissa yrityksissä näkemykset toteutuneesta kehityksestä olivat suotuisia. Pienissä yrityksissä sen sijaan arviot toteutuneesta kehityksestä sekä odotukset tulevalle vuodelle olivat maltillisempia. Kokonaisuutena kalatalousyrittäjien luottamus hyvän kehityksen jatkumiseen myös seuraavan 12 kuukauden aikana oli melko vahva.

Toimialoista kalastus ja kalanviljely eivät olleet kehittyneet yhtä suotuisasti kuin edellisenä vuonna, mutta silti odotukset näillä toimialoilla olivat varovaisen myönteiset. Sen sijaan kalanjalostuksessa, -tukkukaupassa ja suurilla vähittäiskaupoilla näkemykset toteutuneesta kehityksestä olivat varsin positiivisia. Näillä toimialoilla luotettiin hyvän kehityksen jatkuvan myös vastaisuudessa.

Kalatalousbarometri on osa laajempaa barometritutkimusta, jossa on selvitetty samaan aikaan kalatalousyritysten ja kuluttajien näkemyksiä kalataloudesta, kalatuotteista sekä niihin kohdistuvista odotuksista. Tiedot kerätään puhelinhaastatteluilla helmikuussa kerran vuodessa. Uusimmat tulokset perustuvat 282 yrityksen haastatteluun.

Asiasanat: barometri, kalatalousyritykset, taloudelliset näkymät

Honkanen, A., Ahvonen, A. & Veneranta, L. 2008. Kalatalousbarometri 2008: yritysten taloudelliset näkymät. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä*, 10/2008. 28 s.

Sammandrag

Artikeln granskar fiskerinäringens utveckling och ekonomiska utsikter i februari 2008. I en enkät riktad till företagen berördes bl.a. det allmänna ekonomiska läget, lönsamheten, produkternas avsättning, kostnader, pris, investerings- och exportutsikter i relation till läget för ett år sedan och för de kommande 12 månaderna. Företagen har indelats branschvis enligt: fiske, fiskodling, fiskförädling, parti- och minuthandel med fisk. Resultaten jämförs med motsvarande uppgifter för åren 2000–2007.

Barometern visar att fiskerinäringens utveckling har varit positiv, trots att situationen inte upplevs vara lika bra som året innan. Särskilt i större företag ansågs utvecklingen ha varit gynnsam. Mindre företag var mera återhållsamma i sin syn på det gångna årets utveckling och förväntningar för det kommande året. I sin helhet var ändå fiskeriföretagarnas tillit till en fortsatt god utveckling ett år framöver relativt stark.

I fiske- och fiskodlingsbranscherna hade utvecklingen inte varit lika gynnsam som föregående år, men också de här branschernas förväntningar för framtiden var försiktigt positiva. Inom fiskförädlingen, partihandeln och de större företagen inom minuthandeln var uppfattningarna om det gångna årets utveckling nästan odelat positiva. De här branscherna förlitade sig också på att utvecklingen skulle fortsätta på samma sätt.

Fiskeribarometern utgör en del av en mera omfattande undersökning, som samtidigt granskar fiskeriföretagens och konsumenternas syn på fiskprodukter och förväntningar på dem. Uppgifterna insamlas genom telefonintervjuer i februari varje år. De senaste uppgifterna är baserade på intervjuer med 282 företag i fiskeribranschen.

Nyckelord: barometer, fiskeriföretag, ekonomiska utsikter

Honkanen, A., Ahvonen, A. & Veneranta, L. 2008. Fiskeribarometern 2008: företagens ekonomiska utsikter. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä*, 10/2008. 28 s.

Abstract

This study examines the economic prospects and trends of fishery enterprises in Finland in February 2008. Enterprises were asked to evaluate some of their economic parameters. The present situation was compared with both the previous 12-month period and expectations for the following year.

Enterprises were grouped according to their sector: fishing, aquaculture, processing and the wholesale or retail trade. Results are presented as indicators, based on questions concerning financial standing, turnover and investments of the enterprises. The results are compared with similar surveys conducted in 2000–2007.

A favourable trend detected in 2006–2007 in the fishery industry now shows signs of weakening. The sectors of fishing and aquaculture have not developed as favourably as in previous years, though the sectors of processing, wholesale and retail indicated strong positive trends in the last 12 months. Despite these contradictions, the confidence indicator shows that development is presumed to be positive for the coming 12 months in all sectors of trade. The optimism seems to be stronger in large companies, since the results weighted by turnover gave a more positive signal of development than weighting with number of enterprises. Large processing and wholesale companies were the most optimistic about their financial standing in the near future. A unifying trend in all sectors and size groups was the estimated significant rise of costs, although domestic consumer prices were also expected to increase in the next 12 months.

The survey population consisted of all the fisheries sector enterprises in the business register of Statistics Finland. Thus, the survey population comprised a total of 1,030 firms and entrepreneurs. The final net sample included 391 enterprises, of which 72% took part in the interviews. The sample was allocated in fixed quotas to ensure a sufficient number of observations of all sectors and their strata.

Keywords: business survey, fishery enterprises, economic outlook

Honkanen, A., Ahvonen, A. & Veneranta, L. 2008. Fishery Barometer 2008: Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Riista- ja kalatalous – Selvityksiä*, 10/2008. 28 p.

1. Johdanto

Kalatalousbarometri 2008: *Yritysten taloudelliset näkymät* tarkastelee kalatalouselinkeinon talousnäkymiä ja -kehitystä helmikuussa vuonna 2008. Barometria on tehty vuodesta 2000 alkaen ja sen tarkoituksena on kuvata kalatalouden eri toimialojen tuntemuksia nykytilasta ja odotuksia tulevasta kehityksestä. Tulokset perustuvat yhteensä 282 yrityksen puhelinhaastatteluun ja niitä verrataan edellisinä vuosina kerättyihin vastaaviin tietoihin (Ahvonen & Honkanen 2000, 2002, 2004, 2007 sekä Honkanen & Ahvonen 2001, 2003, 2005, 2006).

Yrityksiltä tiedusteltiin arviota muun muassa yleisestä taloudellisesta tilanteestaan, tuotteiden menekistä, kustannuksista, hinnoista sekä investointi- ja vientimääristä. Nykytilaa verrattiin aiempaan 12 kuukauden jaksoon sekä odotuksiin tulevasta 12 kuukauden jaksosta. Kalatalouden toimialoista tarkastelussa ovat kalastus, kalanviljely, kalanjalostus sekä kalan tukku- ja vähittäiskauppa.

Tuloksia tarkastellaan sekä koko elinkeinon että yksittäisten toimialojen näkökulmista kehitys- ja luottamusindikaattoreilla, jotka kuvaavat yritysten toteutunutta taloudellista kehitystä sekä odotuksia tulevasta kehityksestä. Lisäksi toimialakohtaisesti tarkastellaan yksittäisiin kysymyksiin esitettyjä vastauksia. Toimialakohtaiset tulokset esitetään erikseen pienille yrityksille (liikevaihto alle 168 067 €, aikaisemmin miljoona mk) ja näitä suuremmille yrityksille. Tulokset on esitetty saldoluokina, jotka kuvaavat yrittäjien tuntemuksissa tapahtuneita muutoksia verrattuna edelliseen ja tulevaan vuoteen.

Kalatalouden yritysbarometri on osa laajempaa barometritutkimusta. Siinä on selvitetty samaan aikaan sekä kalatalousyritysten että kuluttajien näkemyksiä kalataloudesta, kalatuotteista sekä niihin kohdistuvista odotuksista (esim. Ahvonen & Honkanen 2003). Vuonna 2008 kuluttajatietoja ei kerätty. Hankkeeseen liittyy myös menetelmätutkimusta (esim. Godenhjelm ym. 2005).

2. Suhdanteet helmikuussa 2008

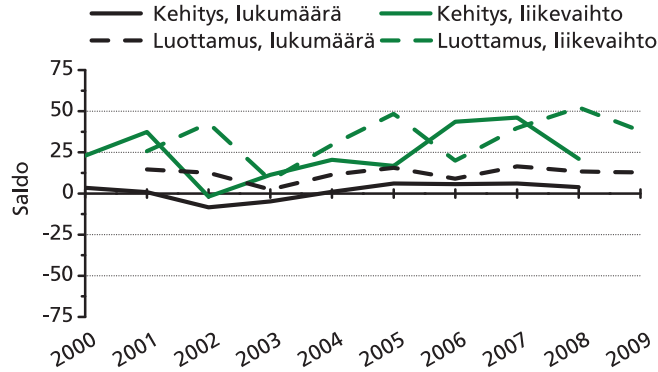
2.1 Kalatalouselinkeino

- Suurilla kalatalousyrityksillä talouskehitys ollut myönteistä
- Kasvunäkymät eivät ole aivan yhtä vahvat kuin aiemmin
- Kalastuksella ja kalanviljelyllä heikompi kehitys kuin muilla toimialoilla
- Kaikilla toimialoilla seuraavan 12 kuukauden kehitys nähdään positiivisena

Kalatalousalan yritysten talouskehitystä pidettiin suotuisana, vaikka kulunutta tilikautta ei arvioitu aivan yhtä hyväksi kuin vuotta aiemmin. Liikevaihdolla painotettu yritysten taloudellista kehitystä kuvaava indikaattori oli edelleen selvästi positiivinen. Liikevaihdon painottaminen tuo vahvemmin esille suurten yritysten toiminnassa tapahtuvat muutokset. Yritysmääräl-

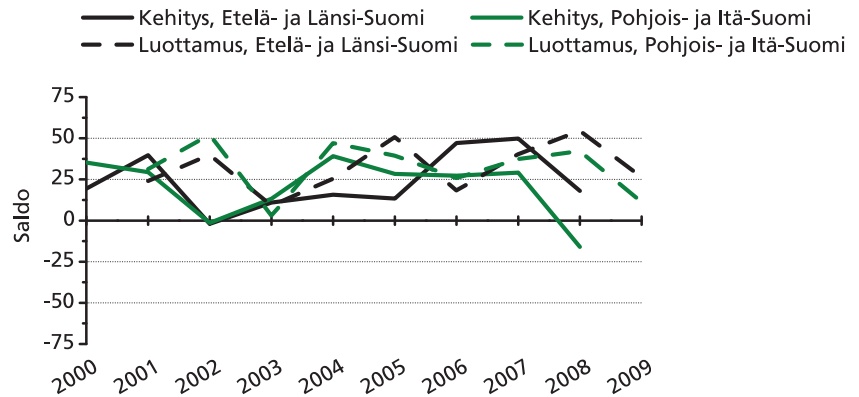

lä painotettuna vastaava indikaattori osoittaa elinkeinon maltillisempaa kehitystä. Kuitenkin luottamusindikaattorin osoittamat odotukset seuraavalle 12 kuukaudelle ilmentävät koko alan positiivista suhtautumista lähitulevaisuuteen (kuva 1).

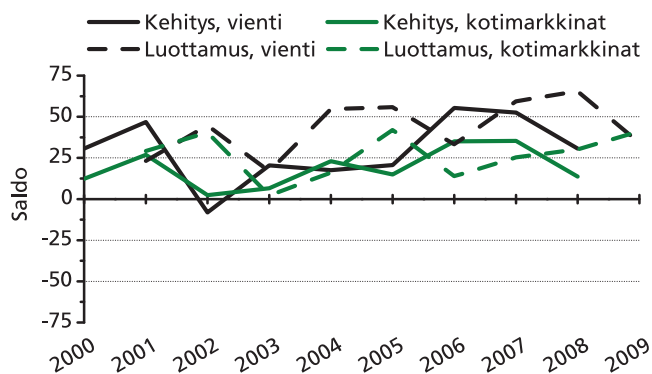
Kuva 1. Kalatalouselinkeinon kehitys- ja luottamusindikaattorit yritysten lukumäärällä ja liikevaihdolla painotettuina.

Alueellisesti tarkasteltuna Etelä- ja Länsi-Suomessa kalastuselinkeinoon toteutunutta kehitystä pidettiin parempana kuin Pohjois- ja Itä-Suomessa. Molemmilla alueilla oltiin luottavaisia seuraavan vuoden taloudellisiin näkymiin, vaikka näkymiä ei pidetty yhtä hyvinä kuin aiemmin (kuva 2).

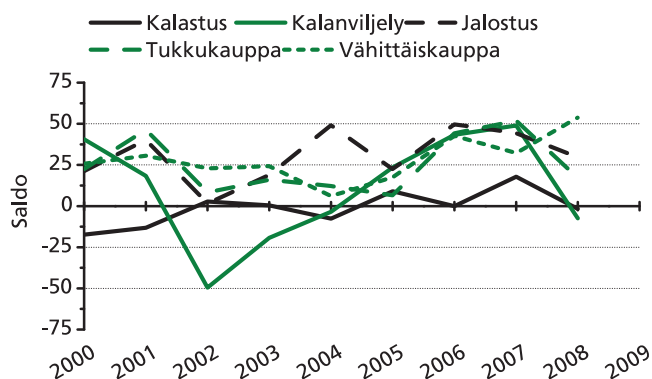
Kuva 2. Kalatalouselinkeinon kehitys- ja luottamusindikaattorit alueittain liikevaihdolla painotettuina.

Vienti- ja kotimarkkinayritysten näkemykset toteutuneesta kehityksestä olivat edelleen suotuisat. Kotimarkkinoilla seuraavan 12 kuukauden kehityksen arveltiin olevan kulunutta vuotta parempi. Vientiyritysten erittäin vahva luottamus tulevan vuoden kehitykseen heikkeni edellisvuosista. Tästä huolimatta tilanteen arveltiin pysyvän varsin hyvänä myös seuraavan 12 kuukauden aikana (kuva 3).

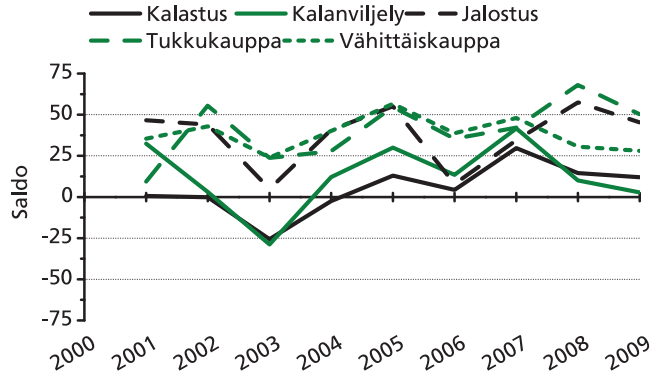
Kuva 3. Vienti- ja kotimarkkinayritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit liikevaihdon painotettuna.

Muilla toimialoilla paitsi kalastuksessa ja kalanviljelyssä näkemykset toteutuneesta kehityksestä osoittivat tilikauden 2007–2008 olleen varsin suotuisa. Kalanviljelyssä toteutuneen kehityksen heikentyminen edelliseen vuoteen verrattuna oli selkeä. Kalastajat puolestaan eivät ole pitäneet oman toimialansa kehitystä missään vaiheessa erityisen hyvänä. Jalostuksessa ja kaupassa tapahtunut kehitys on koettu hyväksi jo usean vuoden ajan (kuva 4).

Kuva 4. Kalatalouselinkeinon kehitystä kuvaava kehitysindikaattori toimialoittain.

Kalanjalostuksessa ja tukkukaupassa luottamus tulevaan vuoteen oli erittäin vahva. Muilla toimialoilla näkymät olivat maltillisempia (kuva 5).

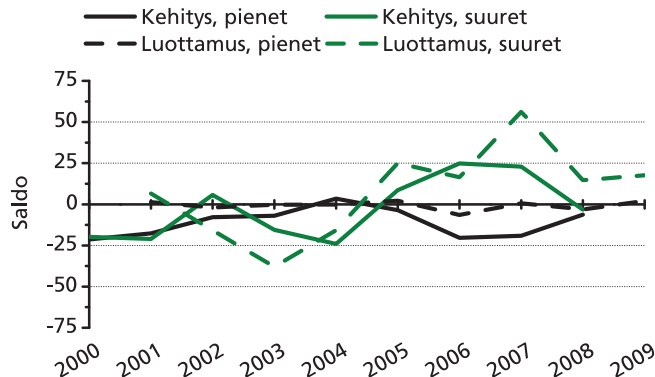

Kuva 5. Kalatalouselinkeinin luottamusta tulevaisuuteen kuvaava luottamusindikaattori toimialoittain.

2.2 Kalastus

- Kalastusyritysten taloudellinen kehitys tasaista viimeisen vuoden aikana
- Hintaaodotukset korkealla
- Vienti taantunut
- Tuotantokustannukset kasvussa

Kalastusyritysten toteutunutta taloudellista kehitystä kuvaava kehitysindikaattori osoitti, ettei suuria muutoksia koettu tapahtuneen viime vuoden aikana. Pienet kalastusyritykset uskoivat tilanteen vastaisuudessa jatkuvan ennallaan. Sen sijaan suuret yritykset näkivät tulevaisuuden valoisammin, ja näiden luottamusindikaattori kuvasti suotuisia odotuksia seuraavalle 12 kuukaudelle (kuva 6).

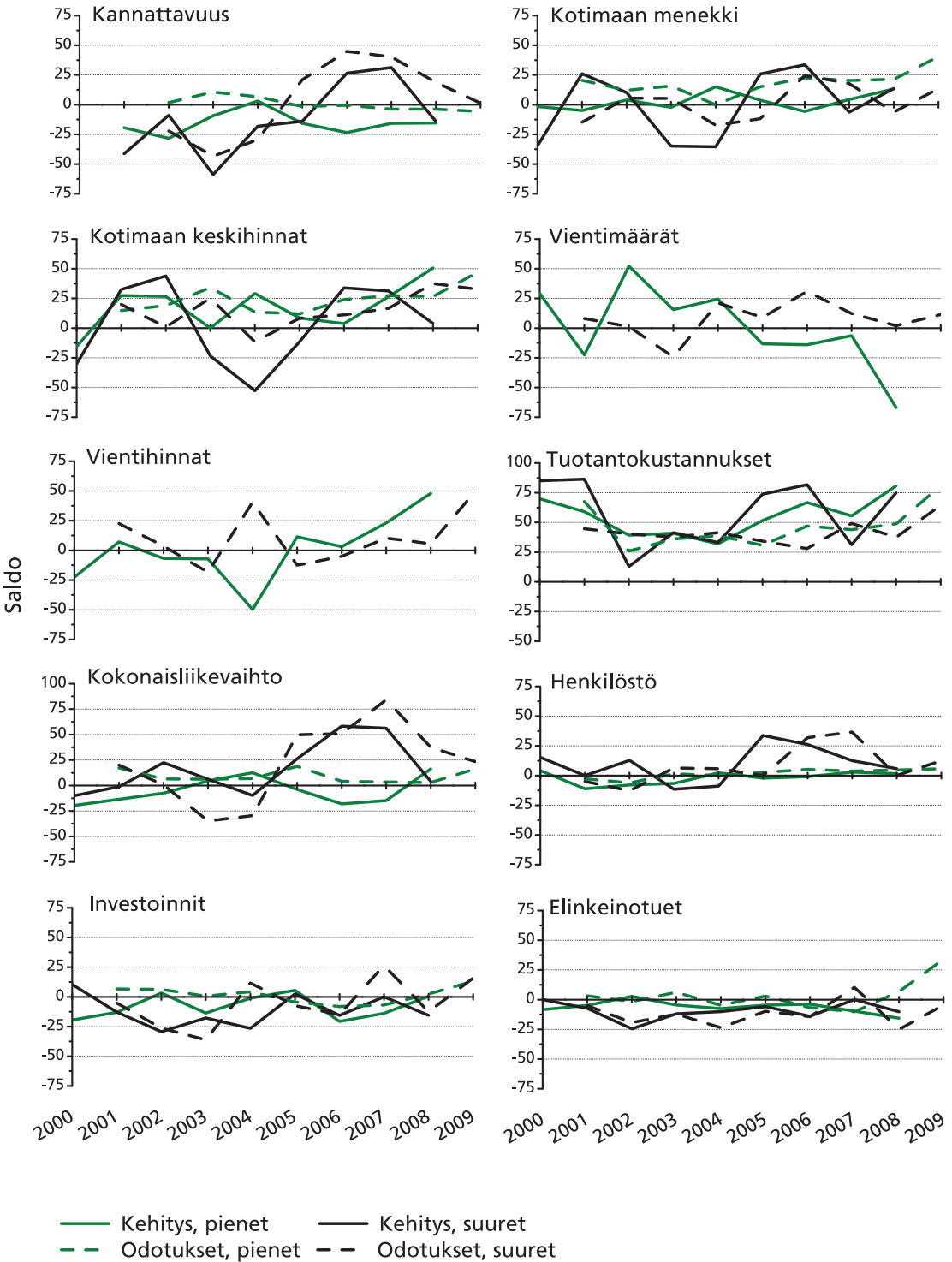
Kuva 6. Kalastusyritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Tarkasteltaessa yksittäisiä mittareita sekä pienet että suuret kalastusyrietykset näkivät kannattavuuden edellisvuotta heikompana. Molemmista kokoluokissa kannattavuuden uskottiin säilyvän samankaltaisena tulevan 12 kuukauden aikana.

Kalatuotteiden menekkiä osalta sekä suuret että pienet yritykset arvioivat viimeisen vuoden tilanteen kotimarkkinoilla melko hyväksi. Pienten yritysten menekkiodotukset kotimarkkinoilla olivat selvästi myönteisiä. Suurten yritysten odotukset olivat lievästi myönteisiä. Hintakehitys kotimaassa nähtiin kaksijakoisena: pienet yritykset arvioivat kotimarkkinahintojen kehittyneen vahvasti, suuret niiden pysyneen ennallaan. Hintatodotukset olivat molemmissa ryhmissä selvästi positiiviset.

Tärkeimpien kalatuotteiden viennin koettiin taantuneen huomattavasti aiemmista määristä. Vientinäkyviä tulevalle vuodelle pidettiin neutraaleina. Sen sijaan vientihinnat olivat kehittyneet hyvin, ja hintatodotukset olivat korkealla.

Kalastusyrietykset arvioivat tuotantokustannusten nousseen selvästi ja nousun odotettiin jatkuvan myös seuraavan 12 kuukauden aikana. Kokonaisliikevaihdon kehitys arvioitiin nyt lähinnä entisen kaltaiseksi. Odotukset tulevasta liikevaihdosta olivat kuitenkin jonkin verran myönteiset. Henkilöstömäärissä ei ollut tapahtunut merkittäviä muutoksia, eikä muutoksia odotettu myöskään tulevalle kaudelle. Suurissa yrityksissä investointeja arveltiin tehdyn lievästi vähemmän kuin aiemmin. Pienissä yrityksissä investoinnit arvioitiin edellisvuoden tasolle. Molemmissa yrityskokoluokissa oli kuitenkin pientä investointihalukkuutta seuraavan kauden aikana. Elinkeinotukien katsottiin vähentyneen hieman edellisvuodesta. Pienet kalastusyrietykset kuitenkin arvelivat tukimäärien kohenevan seuraavan 12 kuukauden aikana (kuva 7).

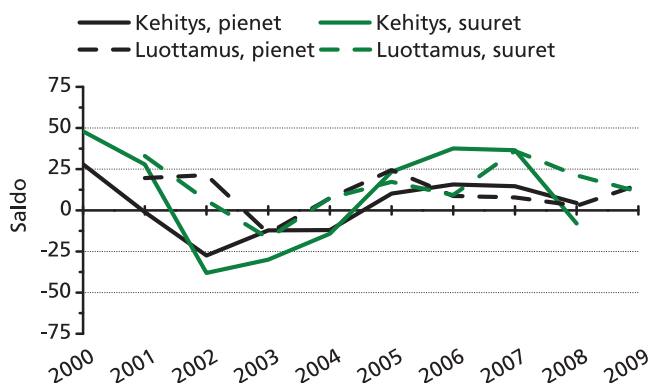

Kuva 7. Kalastusyritysten arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille.

2.3 Kalanviljely

- Kalanviljely-yritysten taloudellinen tilanne pysynyt ennallaan
- Näkymät hieman valoisammat
- Tuotantokustannukset kasvavat edelleen
- Pienillä yrityksillä liikevaihto kasvanut
- Vientimäärät kasvaneet ja vientidotukset korkealla

Viime vuosien kehityksestä poiketen suurissa kalanviljely-yrityksissä koettiin toteutunut kehitys aiempaa heikompana ja yleistä talouskehitystä kuvaava kehitysindikaattori painui lievästi pakkaselle. Pienissä yrityksissä kehitysindikaattori puolestaan osoitti tilanteen säilyneen samankaltaisena kuin aiempina vuosina. Näkymät seuraavalle 12 kuukaudelle olivat kuitenkin melko positiiviset molemmissa yrityskokoluokissa (kuva 8).

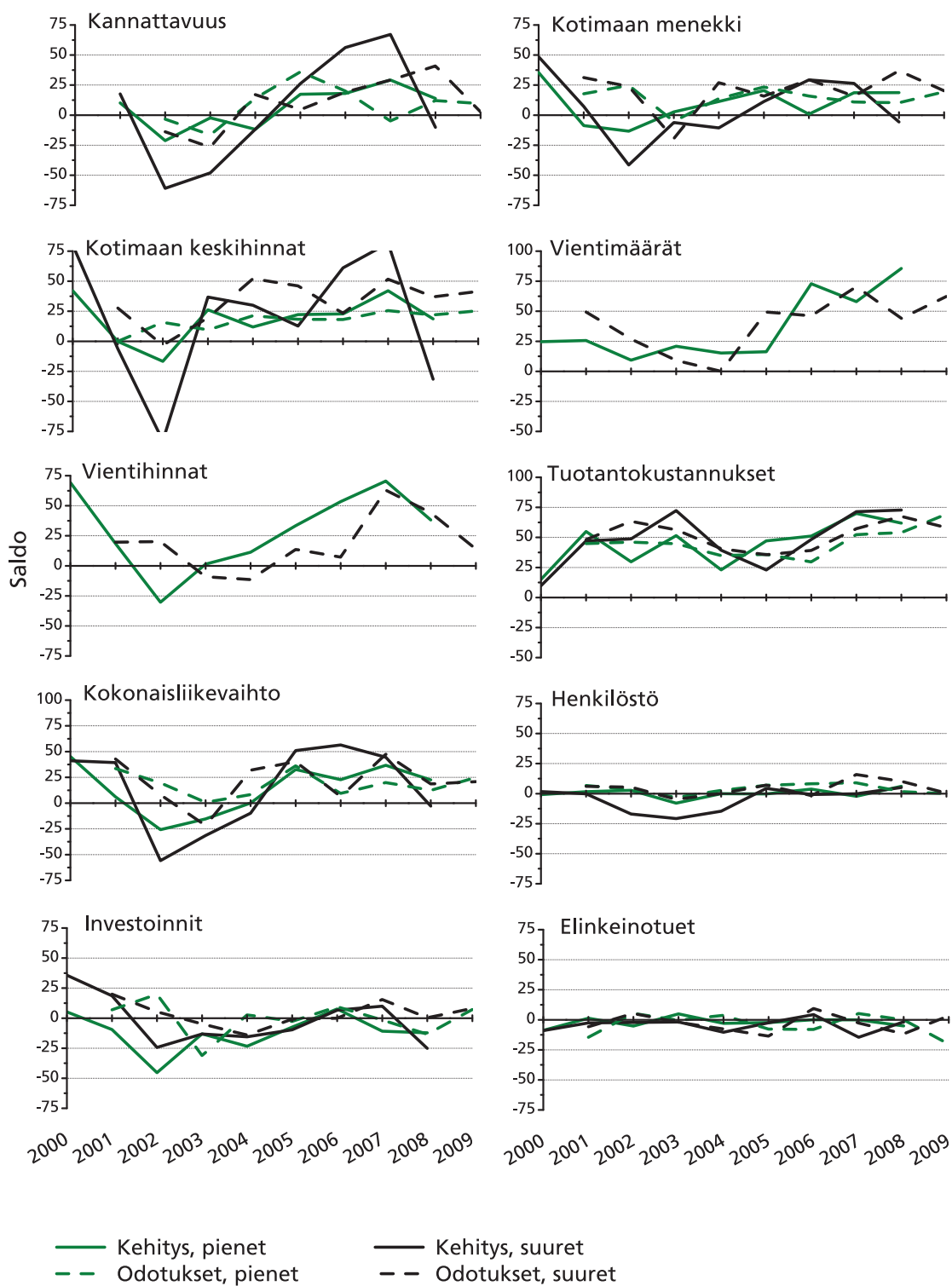
Kuva 8. Kalanviljely-yritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Suuret kalanviljely-yritykset kokivat kannattavuuden olleen viime vuonna heikompi kuin aiemmin. Myöskään luottamus suotuisaan kehitykseen seuraavan 12 kuukauden aikana ei ollut yhtä vahva kuin vuosi sitten, vaikka säilyikin lievästi myönteisenä. Pienet yritykset arvioivat kannattavuuden hieman kasvaneen edellisvuodesta, mutta seuraavalle 12 kuukauden jaksolle ei kuitenkaan ennakoitu merkittäviä muutoksia.

Kotimaan menekin arvioitiin suurissa yrityksissä jääneen heikommaksi kuin edellisvuonna. Pienet yritykset sen sijaan kokivat menekin kehittyneen jokseenkin myönteisesti. Molemmissa yrityskokoluokissa luotettiin silti melko suotuisaan kehitykseen: menekin ennakoitiin paranevan seuraavan 12 kuukauden aikana. Suurissa viljely-yrityksissä koettiin kotimaan keskihintojen laskeneen erittäin voimakkaasti tilikaudella 2007–2008, vaikka pienissä yrityksissä hintakehitystä pidettiin suotuisana. Pienten ja suurten yritysten vahva näkemysero selittyyne erilaisilla tuotantosunnilla. Luottamus tulevaan hintakehitykseen oli kuitenkin sekä pienillä että suurilla yrityksillä varsin hyvä.

Kalanviljely-yrittäjät ovat arvioineet viennin kehittyneen suotuisasti jo useina vuosina. Vientihintojen osalta toteutunut kehitys arvioitiin hyväksi, mutta edellisvuotta heikommaksi. Samoin odotukset tulevasta olivat selvästi aiempaa maltillisemmat. Tuotantokustannusten arvioitiin kasvaneen selvästi sekä pienissä että suurissa kalanviljely-yrityksissä, kuten aikaisemminkin. Kalanviljely-yrittäjät uskoivat tuotantokustannusten kasvuun myös jatkossa. Suurissa yrityksissä kokonaisliikevaihdon arveltiin pysyneen samana kuin vuonna 2007 ja pienissä kohonneen hieman. Molemmissa yrityskokoluokissa odotetaan liikevaihdon kuitenkin olevan hienoisessa nousussa.

Kalanviljely-yritysten henkilöstömäärä on pysynyt vakaana ja tilanteen uskotaan jatkuvan ennallaan. Viime tilikaudella viljelyn investoinnit olivat laskussa. Investointeja ei myöskään aiota toteuttaa lähitulevaisuudessa merkittävässä määrin. Elinkeinotukien määrässä ei koettu tapahtuneen muutoksia eikä niiden myöskään oleteta muuttuvan seuraavan 12 kuukauden aikana (kuva 9).

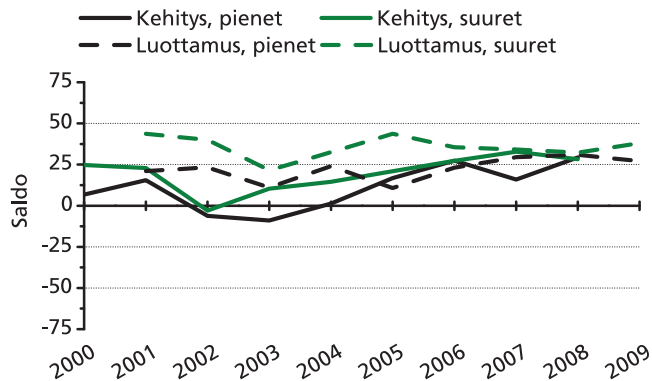
Kuva 9. Kalanviljely-yritysten arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen verrattuna. Vientimääriä ja hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille

2.4 Kalanjalostus

- Kalanjalostuksen toteutunut talouskehitys ja -näkymät hyvät
- Kotimaan menekki, vientimäärät sekä keskihinnat kasvusuunnassa
- Tuotantokustannukset kohonneet huomattavasti

Sekä suurissa että pienissä kalanjalostusyrityksissä edellisvuosi koettiin taloudellisesti suotuisaksi. Lähitulevaisuudessa suuntauksen oletettiin jatkuvan samankaltaisena. Toteutunutta talouskehitystä pidettiin hyvänä molemmissa yrityskokoluokissa, ja myös talousnäkymiä pidettiin varsin valoisina. Talousnäkymät liittyvät osaltaan kotimaan menekkiin sekä keskihintoihin, joiden kehitystä pidettiin yrittäjien kannalta hyvänä (kuva 10).

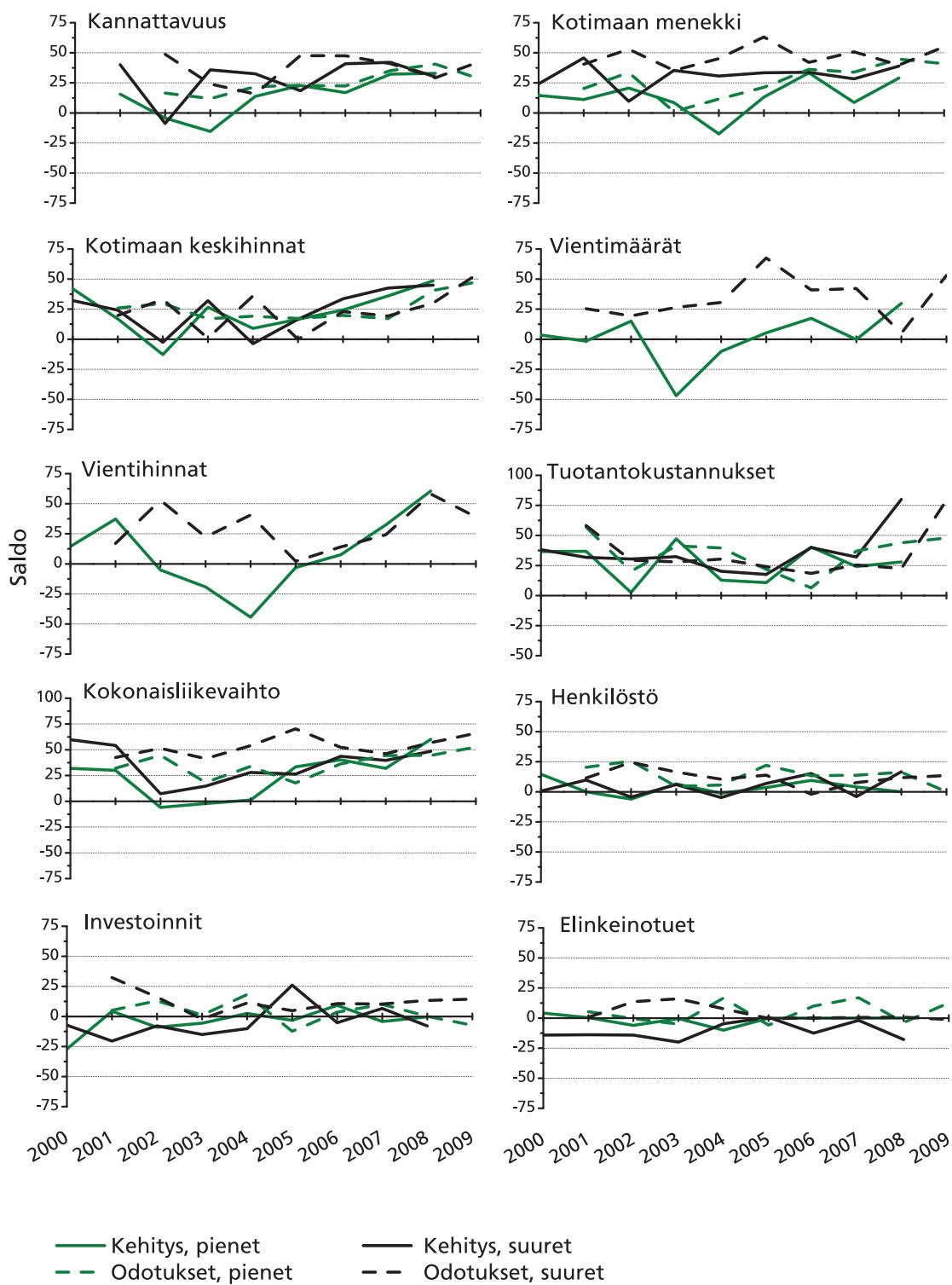
Kuva 10. Kalanjalostusyritysten kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Kalanjalostusyritysten kannattavuus on kasvanut vahvasti. Myös kannattavuusodotukset olivat myönteisiä. Kotimaan menekki- ja hintakehitys on ollut hyvä, ja kehityksen uskotaan jatkuvan vahvana. Myös viennin osalta kehitys oli ollut suotuisaa, ja usko viennin suopeaan kehitykseen on vahva.

Erityisesti suurissa yrityksissä koettiin tuotantokustannusten kasvaneen voimakkaasti. Pienissä yrityksissä suuntausta ei koettu yhtä vahvana. Kalanjalostajat odottivat tuotantokustannusten myös jatkavan kasvuaan seuraavan vuoden aikana. Samoin kokonaisliikevaihdon arvioitiin kasvaneen ja kasvuun uskottiin myös vastaisuudessa.

Vaikka useat indikaattorit osoittivat myönteistä talouskehitystä, se ei heijastunut henkilömäärän kasvuna. Arviot henkilöstön lisätarpeesta olivat varovaisia. Jalostusyritysten investoinnit olivat lähinnä neutraalilla tasolla. Tilanteen uskottiin säilyvän samansuuntaisena myös lähitulevaisuudessa.

Suurten kalanjalostusyritysten vastaajat kokivat elinkeinotukien määrän pienentyneen edellisen tilikauden aikana. Pienissä yrityksissä vastaavaa muutosta ei koettu tapahtuneen. Kummassakaan yrityskokoluokassa ei odotettu tukien muuttuvan tulevalle vuodelle merkittävästi (kuva 11).

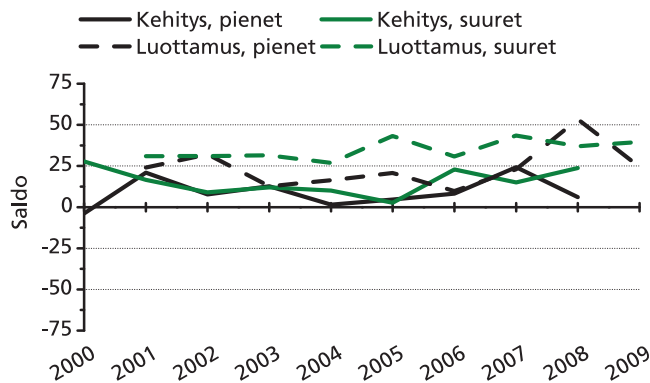

Kuva 11. Kalanjalostuksen arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen verrattuna. Vientimääriä ja –hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille

2.5 Kalan tukkukauppa

- Toteutunut talouskehitys suotuisa, odotukset luottavaiset
- Kotimaan menekki ja keskihinnat noususuunnassa
- Tuotantokustannusten kasvu jatkuu

Kalan tukkukaupan suuret yritykset kokivat viime vuoden kehityksen melko myönteisenä. Pienet tukkukaupat eivät puolestaan nähneet juurikaan muutosta tapahtuneen edellisvuoteen verrattuna. Seuraavan 12 kuukauden kehitysnäkymät arvioitiin kuitenkin hyviksi (kuva 12).

Kuva 12. Kalan tukkukaupan kehitys- ja luottamusindikaattorit yritysکوn mukaan.

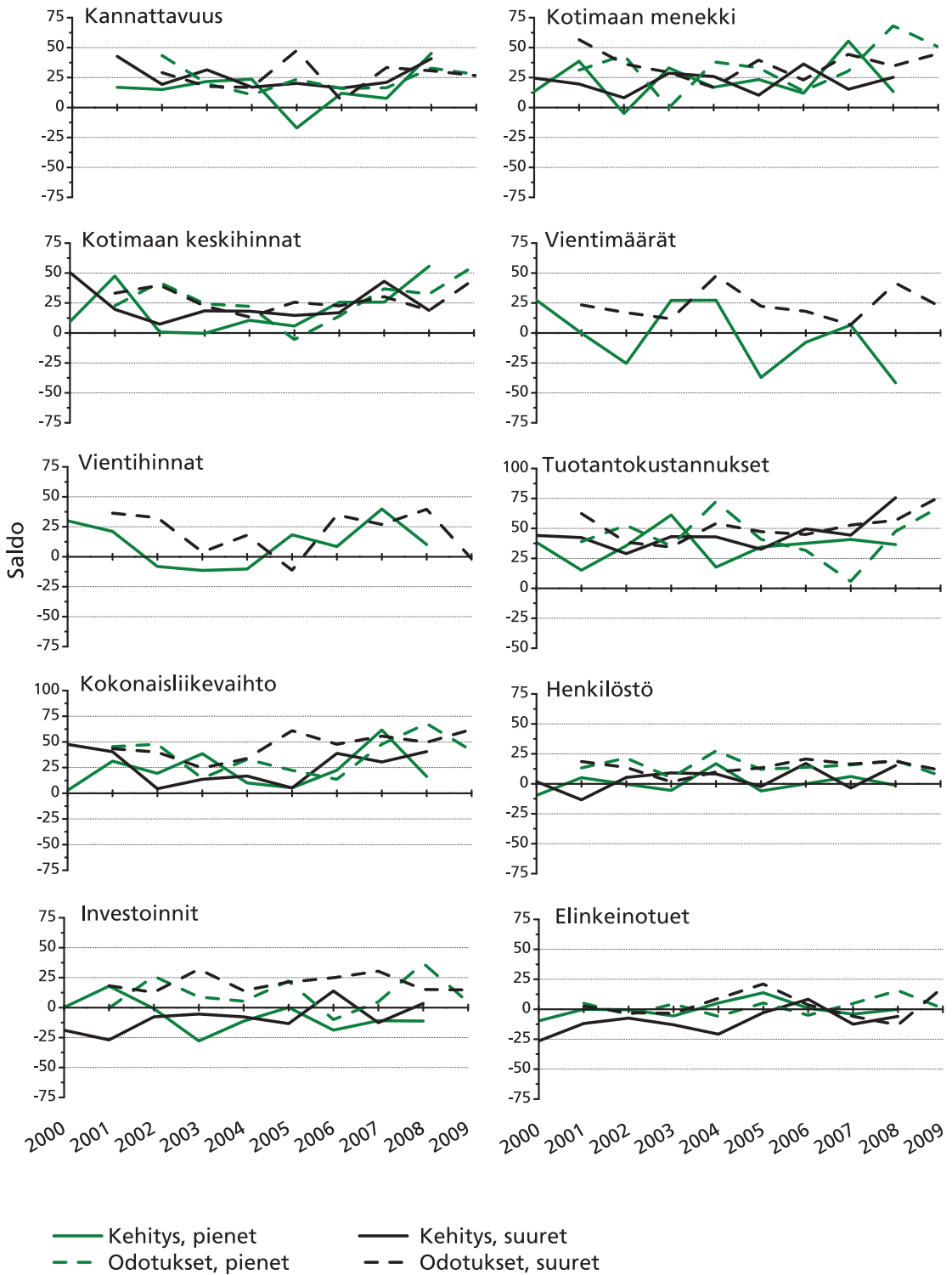
Tukkuyritysten kannattavuus arvioitiin hyväksi viime vuonna. Molemmissa yrityskokoluokissa myös luottamus kannattavuuden hyvään kehitykseen oli selvästi positiivinen.

Tukkukauppojen kotimaan menekki oli ollut hyvä. Pienten yritysten osalta kalatuotteiden menekin kasvua ei arvioitu yhtä suureksi kuin vuonna 2007. Suurissa tukkukaupoissa menekin arveltiin pysytelleen samalla tasolla kuin aiemminkin. Luottamus tärkeimpien kalatuotteiden menekin kasvuun on kuitenkin molemmissa yrityskokoluokissa vahva. Myös kotimaan keskihintojen kehityksen todettiin olleen suotuisa; erityisesti pienissä yrityksissä tilanteen arvioitiin parantuneen. Suurissa yrityksissä hintakehitystä pidettiin myös varsin hyvänä, edellisvuoteen nähden kasvu arvioitiin vähäisemmäksi. Yrittäjät myös olettavat hintojen jatkavan vahvasti suotuisaa kehitystään seuraavan tilikauden aikana. Vientihinnat olivat kehittyneet maltillisesti ja samanlaisia näkymiä odotettiin myös tulevalle vuodelle.

Kalan tukkukaupan tuotantokustannukset olivat nousseet voimakkaasti viimeisen vuoden aikana sekä suurissa että pienissä yrityksissä. Kustannusten myös arvioitiin nousevan edelleen seuraavan vuoden aikana. Liikevaihdon molemmissa yrityskokoluokissa todettiin kasvaneen viime vuonna, tosin pienissä yrityksissä muutosta ei pidetty yhtä suurena kuin vuotta aiemmin. Tulevalle kaudelle ennakoitiin liikevaihdon kasvunäkymien pysyvän erittäin suotuisina sekä suurissa että pienissä tukkukaupoissa.

Pienissä tukkuyrityksissä henkilöstömäärät ovat pysyneet pääosin entisellään ja suurissa yrityksissä henkilöstömäärän arvioitiin olleen hienoisessa kasvussa viime vuonna. Molemmissa yrityskokoluokissa odotukset henkilöstökehityksestä ovat kuitenkin maltilliset, eikä suuria muutoksia ole luvassa seuraavan 12 kuukauden jakson aikana.

Tukkuyritysten investointikehitys ja tulevat investoinnit olivat maltillisella tasolla. Elinkeinotuissa ei koettu tapahtuneen suuria muutoksia, mutta suuret yritykset olivat tulevien tukien suhteen jonkin verran odottavalla kannalla (kuva 13).

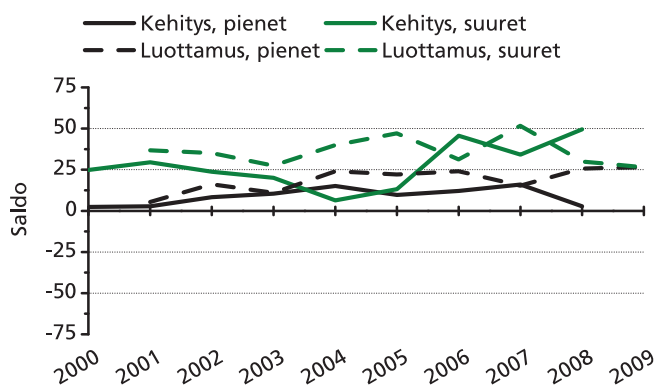
Kuva 13. Kalan tukkukaupan arviot (saldolukuina) eri taloudellisten tekijöiden toteutuneesta kehityksestä ja näihin kohdistuvista odotuksista haastatteluhetkeen verrattuna. Vientimääriä ja -hintoja lukuun ottamatta tulokset on esitetty erikseen pienille ja suurille yrityksille

2.6 Kalan vähittäiskauppa

- Suurilla yrityksillä talouskehitys hyvä; pienillä ennallaan
- Tuleva kehitys arvioitiin suotuisaksi
- Kotimaan menekki ja keskihinnat aiempaa korkeammat
- Tuotantokustannukset kovassa kasvussa

Kalan vähittäiskaupassa suurten yritysten talouskehitys oli erittäin hyvä. Pienet vähittäiskauppijat eivät kokeneet tilannettaan yhtä hyväksi, ja arvio alan toteutuneesta kehityksestä säilyi lähes muuttumattomana. Luottamus seuraavan 12 kuukauden jaksoon oli suurilla ja pienillä vähittäiskaupoilla kuitenkin selvästi myönteinen (Kuva 14).

Pienet kalan vähittäiskaupparyrittäjät näkivät kannattavuuden pysyneen ennallaan. Suurilla yrityksillä vuosi oli ollut selvästi myönteisen kehityksen aikaa. Molemmissa yrityskokoluokissa luottamus kannattavuuden valoisaan kehitykseen seuraavan 12 kuukauden aikana oli melko vahva (kuva 14).

Kuva 14. Kalan vähittäiskaupan kehitys- ja luottamusindikaattorit yrityskoon mukaan.

Tärkeimpien kalatuotteiden kotimaan menekki koettiin olleen vähittäiskaupalle varsin hyvä edellisen tilikauden aikana. Erityisesti pienissä vähittäiskaupparyityksissä suuntaus koettiin aiempaa paremmaksi. Toisaalta suurissa vähittäiskaupparyityksissä kotimaan menekki ei nähty olevan vastaisuudessa aivan yhtä hyvässä kasvusuunnassa kuin aiemmin, vaikka kehitystä pidettiin melko myönteisenä. Vastaavasti pienet yritykset arvioivat suotuisien näkymien jatkuvan seuraavan tilikauden aikana. Vuonna 2007 kotimaan keskihintojen arveltiin laskeeneen, nyt hintojen koettiin olleen jälleen noususuunnassa. Vähittäiskauppioiden luottamus hyvään hintakehitykseen on molemmissa yrityskokoluokissa vankalla pohjalla.

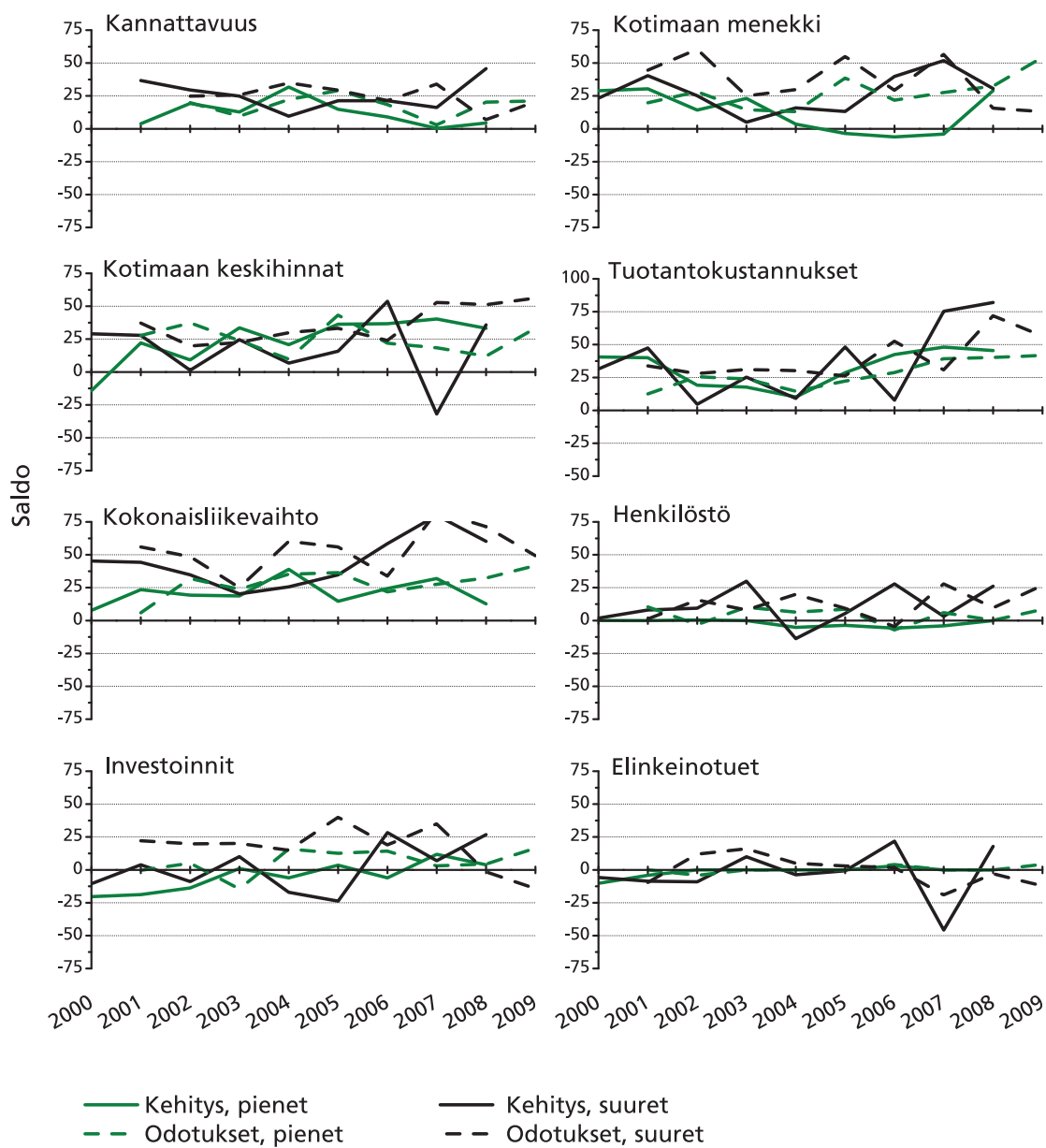
Kalan vähittäiskauppojen tuotantokustannusten todettiin kasvaneen selvästi, mikä korostui erityisesti suurten yritysten näkemyksissä. Kustannusten kasvun uskottiin jatkuvan edelleen voimakkaasti. Suurilla vähittäiskaupparyityksillä liikevaihdon kehitys oli ollut vahvasti noususuuntainen edellisellä tilikaudella, mutta pienillä yrityksillä liikevaihdon kasvu koettiin

maltillisemmaksi. Sekä suurissa että pienissä vähittäiskauppayrityksissä uskottiin liikevaihdon vahvaan kasvusuuntaukseen tulevana vuonna.

Pienissä vähittäiskauppayrityksissä henkilöstön määrässä ei ole arvioitu tapahtuneen muutoksia koko tarkastelujaksolla, ja henkilöstömäärien arvioitiin pysyvän samalla tasolla myös tulevana tilikautena. Suuret kalan vähittäiskaupat arvioivat henkilöstömäärän kasvaneen hieman viime vuonna, ja kasvua ennakoitiin myös tulevalle vuodelle.

Investointikehitys pienissä vähittäiskauppayrityksissä on ollut samansuuntainen jo useina vuosina: suuria muutoksia ei ole tapahtunut eikä niitä arvioitu olevan tulossa seuraavan 12 kuukauden aikana. Sen sijaan suurissa vähittäiskauppayrityksissä investointeihin oli panostettu, mutta jatkossa niiden arveltiin kuitenkin olevan vähäisempiä.

Suurten vähittäiskauppayritysten elinkeinotuissa edellisellä tilikaudella ilmennyt notkahdus korjautui ja tukien koettiin palautuneen aiempaa vastaavalle tasolle. Muutos arvioissa voi vähittäiskaupan osalta johtua vastaajien vähäisestä määrästä ja siitä aiheutuvasta satunnaisuudesta. Pienillä yrityksillä arvio elinkeinotuista on pysynyt samalla tasolla kuin edellisinä vuosina. Kummassakaan yrityskokoluokassa ei ennakoitu tuissa tapahtuvan suuria muutoksia. (kuva 15).

Kuva 15. Kalan vähittäiskaupan toteutunutta kehitystä ja luottamusta tämän vuoden kehitykseen kuvaavat yksittäisten barometrikysymysten vastaukset.

3. Tutkimusmenetelmä

3.1 Perusjoukko ja otos

Tutkimusperusjoukon muodostivat Tilastokeskuksen yritysrekisterissä vuoden 2008 alussa olleet kalatalousalan yritykset. Tutkimusperusjoukkoon kuului yhteensä 1030 yritystä tai elinkeinonharjoittajaa. Tutkimusperusjoukon yritykset ositettiin viiteen toimialaan: kalastus, kalanviljely, kalanjalostus, kalatukkukauppa ja kalan vähittäiskauppa. Yritykset jaettiin kahteen liikevaihtoluokkaan: alle ja yli 168 067 euroa (kalatalousbarometri 2000 ja 2001; miljoona markkaa). Ositteita oli yhteensä 10 ja otoskoko oli 430. Otoksesta poistettiin ylipieittona ne yritykset, jotka olivat lopettaneet toimintansa tai joita ei yhteystiedoista huolimatta voitu tunnistaa (taulukko 1).

Lopulliseen netto-otokseen kuului 391 yritystä, joista haastatteluihin osallistui 72,1 prosenttia (taulukko 1). Otos kiintiöitiin, jotta kaikista ositteista saatiin riittävä määrä havaintoja ositekohtaiseen tarkasteluun. Vuoden 2008 otokseen tehtiin rotaatio, jossa vuoden 2007 otoksesta (Ahvonen & Honkanen 2007) uudistettiin 1/5. Rotaation lisäksi otos ja perusjoukko ovat uusiutuneet uusien ja poistuneiden yritysten sekä ositesiiirtymien vuoksi. Vastanneiden yritysten osuudet toimialoittain ja liikevaihtoluokittain on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 1. Tutkimusperusjoukko, otos ja haastateltujen yritysten määrä vuonna 2008.

	Yritykset	
	N	%
Tutkimusperusjoukko	1 030	100,0
Otos	430	41,7
Yliperitto	39	(9,0)
Netto-otos	391	100,0
Kato	109	27,9
- ei tavoitettu	20	5,1
- kieltäytyi	43	11,0
- muu syy	46	11,8
Haastateltuja	282	72,1

Taulukko 2. Haastateltujen yritysten osuudet (% netto-otoksesta) ja lukumäärät (n) sekä tutkimusperusjoukko (N) ositteittain vuonna 2008.

Toimiala	Kaikki			< 168 067€			> 168 067€		
	%	n	N	%	n	N	%	n	N
Kalastus	82,3	65	554	82,1	46	531	82,6	19	23
Kalanviljely	75,5	74	174	73,3	33	110	77,4	41	64
Kalanjalostus	73,4	58	133	69,4	25	69	76,7	33	64
Tukkukauppa	70,0	42	60	65,0	13	20	72,5	29	40
Vähittäiskauppa	57,3	43	109	64,9	24	62	50,0	19	47
Yhteensä	72,1	282	1030	72,7	141	792	71,6	141	238

3.2 Tiedonkeruujärjestelmä

Barometrimittauksia edelsi esitutkimus, jossa mittaristo ja -tiedonkeruujärjestelmä testattiin yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa (Ahvonen & Honkanen 1999). Mittariston suunnittelussa hyödynnettiin mm. Tilastokeskuksen survey-laboratoriota (Godenhjelm ym. 2000), jossa koeryhmän avulla arvioitiin lomakkeen sisältö, ymmärrettävyys ja tulkittavuus kognitiivisella esitestauksella (esim. Willis 1994, Sudman ym. 1996, Willis ym. 1999, Tourangeau ym. 2000, Olsen 2002).

Haastattelut toteutettiin Tilastokeskuksen tietokoneavusteisen haastattelujärjestelmän (CATI) avulla helmikuussa 2008. Otokseen tulleille yrityksille lähetettiin etukäteen kirje, jossa kerrottiin haastattelusta ja sen sisällöstä. Haastattelut kohdistettiin yritysten toimivalle johdolle. Yksittäisten mittarien kysymyksenasettelu selviää tuloksista (esim. kuvat 2.2–2.11).

3.3 Aineiston käsittely ja esitystavat

Tulokset on korjattu vastaamaan perusjoukkoa niin, että mittaustulokset painotettiin ottaen huomioon sekä ositekohtaiset otantasuhteet että vastaustodennäköisyys (kato). Lisäksi painokertoimet kalibroitiin kunkin ositteen liikevaihdon reunajakaumia vastaaviksi (ks. esim. Deville & Särndahl 1992, Deville ym. 1993).

Haastatteluvastauksista laskettiin saldoluvut. Ne saatiin laskemalla yhteen painotetut vastausosuudet (esim. European Commission 1997). Saldolukujen arvot sijoittuvat välille [-100, 100].

Saldolaskennassa vastausvaihtoehdoille annettiin seuraavat painokertoimet:

Vastausvaihtoehto	Kerroin
Parempi/suurempi/korkeampi/ lisääntynyt/noussut	1
Ennallaan/ei osaa sanoa	0
Heikompi/pienempi/alhaisempi/ vähentynyt/laskenut	-1

Saldoluku: Saldoluvut esitetään erikseen toteutuneesta ja odotettavissa olevasta kehityksestä. Saldoluvulla kuvataan muutosta edellisen 12 kuukauden aikana sekä seuraavan 12 kuukauden aikana verrattuna haastatteluhetkiin (helmikuu 2000 – helmikuu 2008).

Kehitys- ja luottamusindikaattorit: Tiettyjen kysymysten saldolukujen yhdistelmistä laskettiin yritysten yleistä taloudellista kehitystä ja odotuksia kuvaavat kehitys- ja luottamusindikaattorit. Kehitysindikaattori kuvaa toteutunutta kehitystä edellisen 12 kuukauden aikana ja luottamusindikaattori odotettavissa olevaa kehitystä seuraavan 12 kuukauden aikana haastatteluhetkeen verrattuna. Kehitys- ja luottamusindikaattoreihin sisältyvät tekijät ovat taloudellisen tilanteen muutos, liikevaihdon muutos ja investointien muutos. Näiden tekijöiden saldoluviista laskettiin keskiarvo. Kehitys- ja luottamusindikaattori esitetään kuvissa 1 ja 2 - 5 yritysten liikevaihdon painotettuna ja toimialakohtaisissa tuloksissa (kuvat 6, 8, 10, 12, 14) perusjoukon yritysmäärän mukaisesti painotettuina.

Alueellisissa esityksissä Suomi on jaettu kahteen osaan. Etelä- ja Länsi-Suomi käsittää Etelä- ja Länsi-Suomen läänit sekä Ahvenanmaan. Pohjois- ja Itä-Suomi sisältää Itä-Suomen,

Oulun ja Lapin läänit (kuva 2). Tuloksissa yrityksistä 65 % edusti Etelä- ja Länsi-Suomea ja 35 % Pohjois- ja Itä-Suomea.

Toimialakohtaiset tulokset (luvut 3.2–3.6) esitetään erikseen pienille yrityksille (liikevaihto alle 168 067 €) ja näitä suuremmille yrityksille (liikevaihto vähintään 168 067 €). Toimialakohtaisissa tuloksissa liikevaihtoluokista käytetään ilmaisia *pienet ja suuret yritykset*. Pienten yritysten osuus tuloksissa oli 77 % ja suurten 23 %.

Lukumäärällä painotetuissa tuloksissa kalastusyritykset painoutuivat tuotantosuuntansa mukaan niin, että 79 % kalasti vain ruokakalaa, 21 % rehu- ja ruokakalaa, alle 1 % pelkästään rehukalaa. Yrityskoon mukaisissa tarkasteluissa pienistä kalastusyrityksistä suurin osa kalasti puhtaasti ruokakalaa (81 %). Suurista yrityksistä 61 % kalasti sekä rehu- että ruokakalaa (luku 3.2).

Kalanviljelyssä lukumäärään perustuvat tulokset painoutuivat niin, että 33 % viljeli ainoastaan ruokakalaa, 56 % ainoastaan poikasia ja 11 % sekä ruokakalaa että poikasia. Yrityskoon mukaisissa tarkasteluissa pienistä kalanviljelijöistä suurin osa oli puhtaasti poikasviljelijöitä (73 %). Suurista viljelijöistä puhtaasti ruokalanviljelijöitä oli 47 % ja poikasviljelijöitä 27 % (luku 3.3).

Vientiä koskevien tulosten laskennassa on huomioitu vain vientiyritysten (17 % perusjoukosta) näkemykset. Viennin määrää ja vientihintoja koskevia tuloksia ei esitetä erikseen pienille ja suurille yrityksille vähäisen havaintomäärän vuoksi. Samasta syystä kalan vähittäiskaupan vientitietoja ei esitetä lainkaan.

Pienten yritysten osuus on perusjoukosta noin kolme neljäsosaa (77 %), joten niiden näkemykset korostuvat yritysmäärän mukaisesti painotetuissa tuloksissa (luvut 3.2–3.6). Vastaa-vasti liikevaihdolla painotetuissa tuloksissa (luku 3.1) korostuvat kaikkein suurimpien yritysten näkemykset voimakkaasti.

3.4 Tulosten luotettavuus

Otosasetelman laadinnassa ja otoksen kiintiöinnissä oli käytettävissä runsaasti taustatietoja perusjoukon rakenteesta, joten otanta voitiin suunnitella tältä osin tarkoituksenmukaiseksi. Peit-tovirhettä voitiin vähentää poistamalla otoksesta ylipieitto haastattelujen yhteydessä. Alipeiton suuruutta ei pystytty arvioimaan, mutta ilmeistä on, että rekisteristä puuttuu jonkin verran uusia yrityksiä. Toteutunut haastatteluaineisto vastasi varsin tarkasti tutkitun perusjoukon raken-netta. Tulosten tulkintaan pieni ali- tai ylipieitto ei vaikuta, sillä osituksen mukaiset painoker-toimet korjaavat jakaumat perusjoukkoa vastaaviksi.

Yritysten vastausprosentti oli korkea (72 %). Lisäksi vastauskadon vaikutukset voitiin korjata tehokkaasti käytetyillä menetelmillä (painotus, kalibrointi).

Otantavirheen suuruutta arvioitiin laskemalla yksittäisille mittareille 95 prosentin luot-tamusvälit toimialatasolla. Vastausjakaumien luottamusvälit olivat suuruusluokaltaan yleensä alle +/- 5 prosenttiyksikköä. Ositetasoisissa tuloksissa vaihtelu voi olla jonkin verran suu-rempaa. Mittausvirheiden välttäminen oli keskeinen tavoite mittaristosuunnittelussa. Käytetyt mittarit noudattivat barometreissa yleisesti käytettyjä muotoiluja, ja niiden vastausvaihtoehdot olivat yksinkertaisia. Lisäksi mittareiden toimivuus oli testattu esitutkimuksella yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa, mikä osaltaan vähensi väärinkäsityksistä aiheutuvien mittausvirhei-den mahdollisuutta. Haastattelijoiden antaman palautteen mukaan vastaajat ymmärsivät kysy-mysten sisällön hyvin, eikä tulkintaongelmia juurikaan esiintynyt.

Kalatalousbarometrin luotettavuutta ja käyttökelpoisuutta on myös tarkasteltu vertaamalla tuloksia Tilastokeskuksen tilinpäätöstilastoihin sekä muihin Suomessa tehtyihin suhdannebarometreihin (Veneranta ym. 2007).

Viitteet

- Ahvonen, A. ja Honkanen, A. 1999. Kalatalouden tuotebarometrit. Esitutkimus. *Kala- ja riistaraportteja nro 172*. 33 s.
- Ahvonen, A. ja Honkanen, A. 2000. Kalatalousbarometri 2000: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja nro 185*. 34 s.
- Ahvonen, A. ja Honkanen, A. 2002. Kalatalousbarometri 2002: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja nro 248*. 28 s.
- Ahvonen, A. ja Honkanen, A. 2003. Kalatalousbarometri 2003: Elinkeino ja kuluttajat. *Kala- ja riistaraportteja 280*. 23 s.
- Ahvonen, A. ja Honkanen, A. 2004. Kalatalousbarometri 2004: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja 310*. 29 s.
- Ahvonen, A. ja Honkanen, A. 2007. Kalatalousbarometri 2007: Yritysten taloudelliset näkymät. *Kala- ja riistaraportteja 408*. 28 s.
- Deville, J.-C. ja Särndal, C.-E. 1992. Calibration Estimators in Survey Sampling. *Journal of the American Statistical Association*, 87: 376–382.
- Deville, J.-C., Särndal, C.-E. ja Sautory, O. 1993. Generalized Raking Procedures in Survey Sampling. *Journal of the American Statistical Association*, 88: 1013–1020.
- European Commission 1997. The joint harmonised EU programme of business and consumer surveys. Directorate-General for Economic and Financial Affairs. *European Economy. Reports and Studies No 6*.
- Godenhjelm, P., Ahvonen, A. ja Honkanen, A. 2000. Kalaväittämät puntarissa – havaintoja surveymittaamisen herkästä ja moninaisesta luonteesta. Helsinki, Tilastokeskus. *Hyvinvointikatsaus 4/2000*: 71–74.
- Godenhjelm, P., Honkanen, A. ja Ahvonen, A. 2005. The Peculiar Logic Of Survey Questions: Domestic Food Superiority Is Not Equal To Foreign Food Inferiority. *International Journal of Public Opinion Research* 17: 362–370.
- Honkanen, A. ja Ahvonen, A. 2001. Kalatalousbarometri 2001: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2001 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja nro 220*. 28 s.
- Honkanen, A. ja Ahvonen, A. 2003. Kalatalousbarometri 2003: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2003 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja 279*. 29 s.
- Honkanen, A. ja Ahvonen, A. 2005. Kalatalousbarometri 2005: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2005 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja 357*. 29 s.
- Honkanen, A. ja Ahvonen, A. 2006. Kalatalousbarometri 2006: Yritysten taloudelliset näkymät. Summary: Fishery Barometer 2006 – Economic Outlook of Finnish Fishery Enterprises. *Kala- ja riistaraportteja 380*. 29 s.
- Olsen, H. 2002. The silence of numbers: a split-sample experiment concerning respondents' linguistic sensitivity in Danish survey studies. *International Journal of Social Research Methodology*, 5 (4): 293–312.
- Sudman, S., Bradburn, N.M. ja Schwarz, N. 1996. *Thinking about answers*. The application of cognitive process to survey methodology. Jossey-Bass Publishers, San Francisco.
- Tourangeau, R., Rips, L.J. ja Rasinski, K. 2000. *The psychology of survey response*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Veneranta, L., Honkanen, A. ja Ahvonen, A. 2007. Kalatalousbarometri puntarissa. *Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia* 1. 32 s.
- Willis, G.P. 1994. Cognitive interviewing and questionnaire design: a training manual. *Working Papers Series*. N:o 7. Office of Research and Methodology. National Center for Health Statistics. Hyattsville, Maryland.
- Willis, G.P., DeMaio, T.J. ja Harris-Kojetin, B. 1999. Is the bandwagon headed to the methodological promised land? Evaluating the validity of cognitive interviewing techniques. Teoksessa: Sirken, M.G., Hermann, D.J., Schechter, S., Schwarz, N., Tanur, J.M. ja Tourangeau, R. (toim.). *Cognition and Survey Research*. John Wiley ja Sons, New York, ss. 133–153.

JULKAISIJA

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Viikinkaari 4

PL 2

00791 Helsinki

Puh. 0205 7511, faksi 0205 751 201

www.rktl.fi